

Patientperspektiv av delaktighet vid endoskopi – en kvalitativ intervjustudie

Hanna Dubois^{1,2}, Monita Törnqvist¹, Johan Creutzfeldt^{2,3}, Mia Bergenmar^{4,5}

¹Patientområde Övre Buk, Karolinska Universitetssjukhuset, ²Institutionen för klinisk vetenskap, intervention och teknik, Karolinska Institutet, ³Funktion Perioperativ Medicin och Intensivvård, Karolinska Universitetssjukhuset, ⁴Institutionen för onkologi-patologi, Karolinska Institutet, ⁵Sophiahemmet Högskola

Introduktion

Patienter som är delaktiga i sin vård är nöjdare, har bättre hälsa och får en säkrare vård. Endoskopiska undersökningar upplevs av många som obehagliga och risken för en negativ upplevelse är stor om patienten inte får rätt stöd av endoskopipersonalen.

Det saknas kunskap om patientdelaktighet ur patientens perspektiv vid endoskopiska undersökningar. Detta område behöver därför belysas.

Syfte: att beskriva patienters erfarenheter, attityder och önskemål kring patientdelaktighet i samband med endoskopi.

Metod

Patienter som genomgått endoskopi rekryterades till studien genom ett strategiskt urval. Semistrukturerade intervjuer genomfördes. Frågorna rörde information, förberedelser, besöket på mottagningen, förväntningar och upplevelse av delaktighet. De inspelade intervjuerna transkriberades ordagrant och analyserades genom kvalitativ innehållsanalys med induktiv ansats. Meningsbärande enheter kondenserades och gavs därefter en kod. Liknande koder grupperades och bildade kategorier. I kvalitativ innehållsanalys går analysen från att vara mycket textnära på kodnivå till att vara mer abstrakt och tolkande på huvudkategorinivå.

Resultat

Sjutton vuxna patienter som hade genomgått en endoskopisk undersökning vid Karolinska Universitetssjukhuset intervjuades mellan oktober 2017 och december 2018. Informanterna var mellan 19 och 80 år gamla, 8 var kvinnor och 9 var män, 5 av informanterna var utlandsfödda, 8 var högskoleutbildade. Heterogeniteten i informantgruppen stämde väl överens med patientgruppen som undersöktes och behandlades vid mottagningen. Intervjulängden varierade mellan 11 och 44 minuter. Analysen resulterade i två huvudkategorier: "Faktorer som påverkar patientdelaktighet" och "Patientdelaktighet – ett delat ansvar".

Huvudkategori	FAKTORER SOM PÅVERKAR PATIENTDELAKTIGHET					
Generisk kategori	Organisatoriska faktorer		Personalrelaterade faktorer		Patientrelaterade faktorer	
Subkategori	Erfarenheter av att få en undersökningstid	Den fysiska miljöns betydelse	Uppfattningar om personalen	Erfarenheter av och önskemål om information	Personliga förutsättningar	Läkemedlens inverkan på kropp och kognition

”... när man får en kallelse så är det ofta en ganska kort tid från det att jag får den kallelsen [...] jag menar, jag vill ju förstås få det gjort. Och då får jag ju släppa det om jag har någonting annat planerat. Men det är ju tur att man är en såhär "tidsmiljonär" att man behöver ju inte bry sig, eftersom jag är pensionär.
Informant #5

”Så kom vi till väntrummet. Då fick vi sitta där ett tag. Det var ju inget sänt där, det var ju ganska stängt. Man bara satte sig i ett rum. Och det var bara en massa stängda dörrar. Man visste knappt om man hade kommit rätt.
Informant #15

”Efteråt tyckte jag ju fortfarande att undersökningen var obehaglig i sig, men jag tyckte ändå att det blev en förmildrad, eller vad man ska säga... ändå, i och med att det var bra bemötande från dem som jobbar där.
Informant #17

”Jo, läkaren som ringde mig innan, hon sa att hon skulle skicka in, eller lägga in remiss eller vad det kallas på att det... alltså jag var förberedd på att jag skulle få komma in. Men jag visste inte exakt vad det gällde. Det visste jag inte. Inte förns jag var här.
Informant #1

”I och med att jag har gjort en [endoskopi] tidigare så visste jag ju lite vad den innebar. Så jag var ju lite förberedd.
Informant #17

”Sen så berättade hon om vad hon hade sett och det hade jag glömt redan när jag liksom kom ut och fick ligga kvar där efteråt.
Informant #11

Huvudkategori	PATIENTDELAKTIGHET – ETT DELAT ANSVAR			
Generisk kategori	Subjekt eller objekt – patientens egen roll i delaktigheten		I händerna på andra – delaktigheten beror på vårdaren	
Subkategori	Patientens aktiva deltagande	Patientens passiva deltagande	Erfarenheter av att inkluderas	Erfarenheter av att exkluderas

”Det var bara medicinen som jag fick första gången, den fick jag också andra gången, men då sa jag "stopp". Jag orkar inte med den där skiten. Sitta och dricka en liter illasmakande vätska, när jag i stället kan få en liten portion illasmakande vätska och sen vatten. Så det var ju... jag höll ju på att spy tillslut. Sitta och dricka den där geggamojan... Men det löste sig, ser ju, för jag sa till dem att "det vill jag inte ha nästa gång". Och då fick jag något annat. Så det var jag nöjd med.
Informant #4

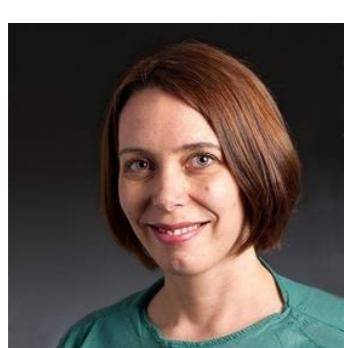
”Men det vet inte jag om... hur mycket man ska lägga sig i som patient alltså. Det tror jag inte man kan påverka, utan det är svårt. Man ska inte vara så kaxig. I och för sig, jag är ju gammal sjuksköterska, men man får passa sig lite ändå. Man får inte vara lite sådär utan man är patient och då är man det. Punkt och slut. Det är bara så.
Informant #3

”Ofta så märker de på en att det blir jobbigt ibland och då ändå får en kontrollfråga att "är det ok? Vill du att vi ska ta en paus?" Att de frågorna kommer ganska ofta kan vara bra.
Informant #16

”Ja det kom in någon och de samtalade och så med sköterskorna. Ja, så måste det ju vara "skratt"... jag tror det är den där känslan av att plötsligt så är man inte... om det hade kommit in någon här genom dörren nu och börjat prata med mig, normalt får ju jag ett ögonkast och personen kanske säger någonting, ja, men i den här situationen vi nu pratar om då blir jag reducerad som patient till ett föremål... Nja, inte så kul. Kanske begripligt, men inte så roligt.
Informant #6

Diskussion och slutsatser

Studien bidrar till ny kunskap om patienters perspektiv av delaktighet vid endoskopi. Resultatet återspeglar den komplexa bilden av faktorer som påverkar patientens delaktighet i endoskopisk vård. Kunskap om de direkt patientrelaterade faktorerna kan bidra till bättre möjligheter för endoskopipersonal att stötta patienter för ett aktivt deltagande. Flera av de identifierade faktorerna som påverkar patientdelaktigheten är möjliga för sjukvårdsorganisationen och vårdpersonalen att påverka. Trots ett delat ansvar för delaktigheten mellan vårdare och patient, framgår det i resultatet att vårdarens agerande har mycket stor betydelse för patientens förmåga att aktivt delta och uppleva delaktighet.

Hanna Dubois
Specialistsjuksköterska, doktorand
E-post: hanna.dubois@ki.se
Karolinska Institutet
Karolinska Universitetssjukhuset

Karolinska
Institutet

